

jemu nasledniku vsaki odhodivši učenik razkaže, kaj mu prepusti.

Za inventár, ki je odmenjen za mnogo — morebiti za 50 in še več let, naj se napravi ali vzame precej obširna knjižica; — najbolje je, kupiti jo pri bukvo-vezu, ki take reči čedno in tudi trdno napravi. Vendar na tem ni toliko ležeče, veliko pač pa na tem, da se vsaka za šolo na novo pridobljena reč vestno in natančno v inventar vpiše. Da pa v teh zapisnih knjigah ali zaznamkah ne bo vse na enem kupu in navskriž, naj se razredijo v več oddelkov.

Na prvo stran naj se na pr. zapiše naslov:

Inventar
J—ske šole.

Osnoval in vpeljal leta 18..

J. J.

učenik (župan, duš. pastir — sploh dotični osnovatelj).

Na drugo stran naj pride kazalo.

Ako ima osnovatelj inventára morebiti pri tem popisu še kaj posebnega dostaviti, na pr. zakaj dozdej še vpeljan ni bil itd., naj se vpiše to kot vvod na tretjo in po potrebi na naslednje strani.

Potem naj pridejo posamesni oddelki, ki se morejo zaznamvati s črkami A, B, C, D itd., ali pa s številkami I, II, III, IV itd.

V te razdelke naj se potem vpisuje na pr.

pod črko: A ali številko I.

a) šolska hišna oprava.

To naj se zapiše, kolikor je le mogoče, natančno, koliko ima šola orodja. Po mojem mnenji spadajo le-sem: šolska katédra ali miza, stoli, knjižne omare, predpisne table.

b) Šolsko učno orodje.

Zemeljske oble, računske mašine, vrtnarsko orodje.

Pod črko B ali številko II.

Šolske podobšine.

Tu sem naj bi se vpisale na pr. šolska zastava, šolske podobšine (table), zemljovidi, Hartingerjeve table in druge enake slike. Dobro bi bilo tudi dostaviti ter natančno povedati, ali so na trdi papir, platno itd. napete.

Pod črko C ali številko III.

Šolske knjige,

in sicer vse (razun knjig za revne učence), ki so njena lastnina. Dobro je, da se na vsako tako knjigo tudi koj na sprednjo stran vpišejo besede: „Lastnina J—ske šole, 18..“, da se že potem koj na prvi pogled vé, kaj je šolskega, in kaj privatnega.

Pod črko D ali številko IV.

Šolski zaznamki (zapisniki),

ali tako imenovani preskušenski katalogi. Vpisujejo naj se po naslovu in po letni številki natančno v inventár, da se vé, ali so taki zaznamki pri šoli ali ne, ki bi se čez kaj let za izdavanje kakih spričal ali kaj enacega morebiti utegnili rabiti.

(Konec prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

Število prebivalcev v Avstriji.

Lani so šteli prebivalce vseh dežel avstrijskega cesarstva in jih zadnji dan lanskega leta (1869.) našteli v vsem skupaj 35 milijonov 943.592, in sicer moških 17 milijonov 797.610, žensk pa 18 milijonov 145.982.

Našteli so jih pa v posamesnih deželah tako-le:

V Avstriji pod Anizo 1,990.708, med temi 1,003.544 moških in 987.164 žensk.

V Avstriji nad Anizo 736.519, med temi 363.075 moških in 373.444 žensk.

Na Salcburškem 153.159, med temi 75.217 moških in 77.942 žensk.

Na Štajarskem 1 milijon 137.748, med temi 561.970 moških in 575.778 žensk.

Na Koroškem 337.694, med temi 162.903 moških in 174.791 žensk.

Na Kranjskem 466.334, med temi 223.285 moških in 243.049 žensk.

Na Primorskem 601.891, med temi 307.191 moških in 294.790 žensk.

Na Tirolskem 885.406, med temi 435.928 moških in 449.478 žensk.

Na Pemskem 5 milijonov 140.156, med temi 2 milijona 467.841 moških in 2 milijona 672.315 žensk.

Na Moravskem 2 milijona 30.783, med temi 974.126 moških in 1 milijon 56.657 žensk.

Na Šlezkem 513.352, med temi 244.345 moških in 269.007 žensk.

V Galiciji 5 milijonov 444.016, med temi 2 milijona 688.127 moških in 2 milijona 755.889 žensk.

V Bukovini 513.404, med temi 257.359 moških in 256.045 žensk.

V Dalmaciji 468.781, med temi 241.439 moških in 227.342 žensk.

Na Ogerskem 11 milijonov 180.048, med temi 5 milijonov 586.599 moških in 5 milij. 593.449 žensk.

Na Hrvaškem in v Slavoniji 1 milijon 23.858, med temi 519.419 moških in 504.439 žensk.

Na Erdeljskem 2 milijona 122.458, med temi 1 milijon 78.561 moških in 1 milijon 43.897 žensk.

V vojaški granici 1 milijon in 197.187, med temi 606.681 moških in 590.506 žensk.

Po takem je duš:

v deželah takraj Litave ali v tako imenovani Cislajtaciji skupaj 20 milijonov 420.041, med njimi moških 10 milijonov 6350, žensk pa 10 milijonov in 413.691, —

v deželah unkraj Litave ali tako imenovani Translajtaciji skupaj pa 14 milijonov 326.364, med njimi moških 7 milijonov 184.579, žensk pa 7 milijonov 141.785.

0 Vodnikovem rokopisu.

Gosp. dr. Jan. Bleiweis-ovi želji, naj bi Matičin odbor Levstikov spisec o Vodnikovem rokopisu, razglašen v št. 19. „Zvona“, razjasnil tudi po sodnijskih spisih o Vodnikovem rokopisu, odbor rad vstreže ter naznanja to-le:

V „Zvonu“ št. 19. je g. Fr. Levstik o Vodnikovem rokopisu priobčil članek, kteremu je Matičin odbor primoran dati odgovor, kolikor tiče njega in njegovo in Matičinega tajnika poslovanje.

Tajnikovo poročilo o zgodovini Vodnikovega rokopisa, brano o XVII. odborovi skupščini, se prične z naslednjimi besedami: „Bivši ljubljanski knjigotržec Ot. Wagner je bil Matici za prodane knjige dolžan 74 gold. 68 kr. Ko je iz Ljubljane zginil, zarubila je Matica 9. maja 1867. l. njegovih knjig za oni znesek. Med temi knjigami bil je tudi — **pozneje zarubljeni** (te dve besedici, ki se nahajate v tajnikovem poročilu, bili ste v tisku izpuščeni) omenjeni (t. j. Vodnikov) rokopis, kterega je bil Wagner kupil od M. Kastelca, ker je imel namen, Vodnikove pesmi na svetlo dati“.

Ta oddelek g. Levstik imenuje laž od konca do kraja ter sirovo napada g. tajnika A. Lesarja in g. dr. J. Bleiweisa, ki nista prav v nobeni dotiki bila z rokopisom Vodnikovim, ter o njem splete cel roman.

Kdor hoče brati vsa Matičina poročila o odborovih sejah (pričenši s VI. 4. julija 1867. leta in končavši s XVII. 1. avgusta 1870. l.) in pregledati vse spise, ki so se do 12. oktobra 1870. l. hranili v Matičini registraturi, lahko se prepriča, da je v tem oddelku — se ve da jako na kratko — povedano, kar je Matičini odbor mogel vedeti, in je brati zlasti v Matičinih poročilih o VII. seji 4. julija str. 19. in o X. seji 16. aprila 1868. l. str. 23. 24.

Kedaj in kako so bile Wagnerjeve knjige, ktere je Matica 9. maja 1867. l. pri Wagnerji vzela v ročno zastavo (Handpfand), sodnijsko zarubljene, in med te knjige prišel Vodnikov rokopis, tega tajnik in odbor nista mogla vedeti, ker se je ta stvar obravnavala pri deželni sodnji; vedel je pa g. Levstik, g. dr. Lovro Toman in njegova pisarnica, ki je zarad Matič. pravic do tega rokopisa vodila tožbo.

V tem kratkem posnetku o zgodovini Vodnikovega rokopisa pa tudi ni šlo za to, da bi se ž njim natančen navod dal odvetniku, ktereга je odbor naprosil, da po sodnijski poti iz Levstikovih rok dobí rokopis. V ta namen so se mu izročila vsa izvirna pisma, ki jih hrani Matičina registratura ter se mu izročé tudi oni spisi, ki smo jih 12. t. m. dobili iz dr. Tomanove pisarnice in jih naprošeni po gosp. dr. J. Bleiweisu tu po njihovem glavnem obsegu in sicer važnejše v izvirnem jeziku naznanjamo, da se do pičice razjasni ta stvar. Ta-le so:

1. Dr. Lovro Toman, tadanji predsednik Matice slovenske in odvetnik, vloží tožbo 4. maja 1867. leta pod št. 2437 zoper O. Wagnerja zarad dolžnih 74 gld. 68 kr. c. s. c.

2. Rzsodba c. k. deželne sodnije od 7. septembra 1867. l. št. 4636, da je O. Wagner Matici dolžan vrniti knjige, za prodaj mu izročene, ali pa 74 gold. 68 kr. s 6% obrestmi in 22 gold. 18 kr. sodnijskih stroškov.

3. Prošnja dr. Lovro Toman-a, kteremu je bilo znano, da ima g. Levstik v rokah Vodnikov rokopis, in je vedel, da ročna zastava Wagnerjevih knjig ne bode dala vrh 74 gold. 68 kr. še 22 gold. 18 kr. za stroške, za zarubljenje ne le knjig, ki jih je Matica od 9. maja 1867. l. hranila kot ročno zastavo, ampak tudi Vodnikovega rokopisa, ki ga hrani gosp. Levstik, in dotične pravice do založbe. (Vložena 5. novembra 1867. leta.)

4. Odlok c. kr. deželne sodnije od 9. novembra 1867. l., ki se (omissis omittendis) v izvirni besedi glasi tako-le: „Zur Deckung.... der Forderung pr. 74 fl. 68 kr. sammt.... Gerichtskosten pr. 22 fl. 18 kr. und Executionskosten wird.... insbesondere der in der Kanzlei der slov. Matica als Handpfand erliegenden Bücher, des in Verwahrung des Herrn Fr. Levstik befindlichen Vodnik-Manuscriptes und bezüglichlichen Verlagsrechtes.... hiemit bewilliget und die Vornahme der Pfändung.... dem Amtsdienner Kleinscheg aufgetragen.... und er abgeordnet, das Pfändungs- und Schätzungsprotokoll binnen 14 Tagen.... vorzulegen“.

5. Kleinscheg naznanja c. kr. deželni sodnji, da je storil po njenem ukazu, in da so vse zarubljene knjige v varstvo izročene g. prof. Léсарju.

6. Cenilni zapisnik imenovane Wagnerjeve lastnine (od 17. novembra 1867. l.), v kterem je Vodnikov rokopis cenjen na 20 gold.

7. Dr. Julij Rebič 28. novembra 1867. l. ta cenilni zapisnik predloží c. k. deželni sodnji št. 6569.

8. Prošnja dr. Lovro Toman, vložena 6. februarja 1868. l., za eksekutivno prodajo vseh Wagnerjevih popisanih zastavljenih knjig in Vodnikovega rokopisa.

9. Odlok c. kr. deželne sodnije od 8. februarja 1868. l. št. 668, s kterim imenovana sodnja privoli

prošnji in notarju g. dr. Rebiču izročí prodajo, ktero ta nastavi na 3. in 17. dan marcija.

(Matica je skoro vse zarubljene knjige na očitni dražbi kupila sama in med temi tudi Vodnikov rokopis.)

10. Dr. Jul. Rebič izročí deželni sodnji kupilo zarubščine in sicer 39 gold. 14 kr. (12. marcija 1868. l. št. 1288.)

11. Deželne sodnije odlok od 14. marcija 1868. l., s kterim se omenjeni znesek vloží v sodnijsko hrambo.

12. Prošnja dr. Tomanova, vložena 9. julija 1868. leta, da se Matici izročí omenjeni znesek.

13. Odlok deželne sodnije od 14. julija 1808. l. št. 367/1053, ki se (omissis omittendis) glasi: „Nachdem auf das.... um 20 fl. erkaufte Manuscript Vodnik's der pens. k. k. Bibliothekar M. Kastellitz Eigenthumsansprüche erhoben hat, so wird.... eine Tag-satzung auf den 20. Juli d. J.... mit dem Beisatze angeordnet, dass M. Kastellitz im Falle seines Ausbleibens in die angesuchte Erfolgssung obigen Betrages als stillschweigend einwilligend angesehen werden solle“.

14. Zapisnik od 20. julija 1868. l., št. 6329, ki se v glavnih točkah glasi tako-le: „In Folge... erscheint für den Herrn Kastellitz dessen Machthaber Herr Fr. Levstik und bringt in Betreff des verkauften Manuscriptes Vodnik's vor:

„Das Manuscript Vodnik's, welches bei der Feilbietung am 3. März 1868 Z. 1288... verkauft wurde und von der slov. Matica erstanden worden ist, ist Eigenthum des Herrn M. Kastellitz. Er spricht dieses Eigenthum von der Matica an und will es nöthigen Falls gerichtlich geltend machen, während er auf das Verlagsrecht und auf den Meistbot-Erlös keinen Anspruch erhebt“.

„Dr. Sajovic als Substitut Dr. Toman's bringt vor: „Nach der beim Ausschusse der slov. Matica eingeholten Information habe ich dem Herrn Kastellitz zu erwidern: wenn er erweist, dass er dem Herrn Wagner bloss das Verlagsrecht und nicht auch das Manuscript Vodnik's verkauft hat, so ist die slov. Matica bereit, dem Herrn Kastellitz das Manuscript Vodnik's nach gemachtem Gebrauche resp. Abdrucke zurück zu stellen. Diesfalls wird eine aussergerichtliche Ausgleichung versucht und eventuell vom Herrn Kastellitz der Rechtsweg betreten werden“.

15. Deželne sodnije rešilo tega zapisnika od 25. julija 1868. l. št. 3900, s kterim se Matici dá pravica, da potegne imenovanih 39 gold. 14 kr.

Po vsem tem je menda jasno, da je g. dr. Lovro Toman moral tako ravnati, da je spolnil svojo dolžnost kot predsednik slov. Matice in njen odvetnik.

Jasno je, da je Matica po pravni poti dobila Vodnikov rokopis.

Jasno je tudi, da se odborov sklep vjema z zapisnikom pri deželni sodnji od 20. jul. 1868. l., št. 6329, ter očitno, da so g. Levstiku bile znane vse okoliščine in da je menda Levstik sam g. Kastelca, ki je takrat bil že na smrt bolan, napravil na to, da se je pri Matici in deželni sodnji potegnil za Vodnikow rokopis, a da niti odboru Matičinemu niti deželni sodnji ni dokazal, kar je trdil.

Tajnikovo kratko poročilo o zgodovini Vodnikovega rokopisa sklepajo besede: „To so spisi, ki jih o tej stvari hrani Matičina registratura“.

Ker g. Levstik sili na to, da se vse objavi, česar še ne vedó Matičini udje, zato mu hočemo spolniti tudi to željo ter očitno spoznamo, da je tajnikovo poročilo, brano v XIV. skupščini 24. junija 1869. l. (tiskano v Letopisu za 1869. l. str. 17.), v eni zadevi pomanjkljivo; tega pa ni kriv tajnik, ampak odbor sam, sklenivši, naj se izpustí, kar g. Levstiku ne bi bilo na

časť. In tako v Matičinem poročilu (str. 17. Letopis 1869. l.) stoji samo ta-le oddelek:

„d. Po odstranjenih mnogih ovirah smo prišli do tega, da so tudi „Vodnikovi spisi“ že v tiskarnici. Ako sl. odbor želi, preberem mu pogodbo, katero je odsek zarad njih sklenil z gosp. vredovalcem Fr. Levstikom. (Odbor želi, da se prebere, to se tudi zgodi.)

Koliko ovir in posla je bilo, predno je g. Levstikov prepis Vodnikovih pesmi prišel v tiskarnico, lahko se sklepa že iz tega, da je g. Levstik Vodnikov rokopis iz rok Matičinega odseka za izdavanje knjig prejel v prvi polovici meseca marcija 1868. l. ter ga obljubil urediti do srede meseca aprila 1868. l., — njegov prepis pa da je v tiskarnico šel še le meseca junija 1869. l. in ondi dovršen bil še le meseca decembra 1869. l.

Da nam ta dostavek predolg ne naraste, vendar pa vstrežemo g. Levstikovi želji, zato hočemo z malo besedami povedati glavne točke obravnav, doslé še ne razglašanih. Gosp. Levstiku nočemo v spomin klicati vseh ovir, ki nam jih je delal, da so Vodnikove pesmi več ko eno leto pozneje prišle na svitlo, nego bi bile imele priti po odborovem sklepu; nočemo mu pred oči postaviti tiste odsekove seje, v kateri je gosp. prof. Marn, eden izmed presojevalcev Levstikovega prepisa Vodnikovih pesmi, želel videti izvirni Vodnikov rokopis, da bi ž njim primerjal Levstikov prepis, pa mu ga g. Levstik nikakor ni hotel dati, rekši, da je on edini odgovoren za zvest prepis, in tega porok njegovo ime, ki se mora, kakor se je tudi zgodilo, vzeti v naslov knjige. — Lahko bi — pa nočemo — prav obširno popisali vse okoliščine, kako smo meseca junija 1869. leta prišli do Levstikovega prepisa, da je mogel izročiti se tiskarnici. Nam in g. Levstiku je dobro znan posel gg. dr. Jern. Zupanca in prof. Vavrů-a, ki sta nam bila posrednika v tej stvari; g. Levstik tako dobro vé kakor mi, da je bil njegov rokopis zastavljen, da je odsek na svojo odgovornost ž njim sklenil pogodbo 21. junija 1869. l. in mu na račun moral dati toliko, da je rokopis prišel iz zastave, in da je odbor v XIV. skupščini odobril to odsekovo ravnanje.

Častiti Matičini udje in oni, ki so brali g. Levstikov spis v „Zvonu“, naj še to poročilo pridenejo spisom, ki jih navaja poročilo o XVII. skupščini, in tako bodo imeli vso pa tudi resnično zgodovino, kako je Vodnikov rokopis prišel v Matičine roke in so na svitlo prišle njegove pesmi.

Gosp. Levstika pa vprašamo:

1. iz čegavih rok je on prevzel Vodnikov rokopis meseca marcija 1868. leta, da ga za 100 gld. nagrade uredi za natis?

2. Komu ga je bil dolžan izročiti po dovršenem natisku?

3. Ali ne vé postavne poti, po kateri je bilo treba dokazati last rokopisa, ktereга Matica po odborovem sklepu in sodnijskem zapisniku iz rok dá, ako ni njena last?

Konečno naj omenimo še Levstikovega očitjanja o neplačanem tajniku. Gosp. Levstik je hotel pikniti tajnika, toda to očitjanje prav za prav veljá odboru.

Gosp. Lézar nikoli ni zahteval nagrade. Odbor, ki vsak spis sprejet v Matičine knjige, in še celo prepis plača, kakor priča nagrada, ki se je Levstiku dala, čutil je v sebi dolžnost, za tolik njegov trud po preteklem društvenem letu dati mu nekoliko odškodnine. Ta odškodnina je jako majhna, če primerjamo njegov trud s trudom, ki ga je g. Levstik — s 360 gold. plačani tajnik — imel prvo leto. In vendar je g. Levstik v zapisniku o I. odborovi seji po tem, ko se je bil v posebnem dopisu odpovedal tajniške službe, lastnoročno

zapisal besede: „da je bilo po 30 gold. na mesec malo plače za tako opravilo.

Iz odbora Matice slovenske v Ljubljani 15. oktobra 1870.

Dr. E. H. Costa, prvosednik.
Dr. Franjo Papež, odbornik.

Dopisi.

Iz Gorice 10. oktobra. (Slovenci pozor!) Do sedaj predragi mi rojaci! ste bili ponosni, da se je v dežel-nem odboru goriškem uradovalo tudi slovensko, in da je bil slovenski jezik v tem deželnem uradu spoznan in priznan enakopraven ravno tako kakor laški kot drugi deželni jezik. Dopisavalo namreč se je iz dežel-nega odbora ne samo slovenskim občinam in strankam zadnja tri leta vse skozi le slovensko, ampak veljalo je to tudi v dopisovanji ali korespondenciji z vlado in z uradnijami v vseh stopinjah, naj si bodo že sodnijske ali politiške, in celó z namestništvom in ministerstvom, tako, da je bilo le od sporočevalca v deželnem odboru odvisno, v katerem jeziku da hoče dopisovati. Kar se tiče šolskega zaloga na Goriškem, je bila do sedaj cela korespondencija le slovenska z namestništvom in ministerstvom, in vlada se nikoli ni zavoljo tega pritoževala. Al od 5. dne t. m. ima to vse drugače biti. Kakor namreč slišimo iz gotovega vira, je gosp. dr. Lavrič, naslednik dr. Tonkli-ja, v deželnem odboru ovi dan neki dopis na ministerstvo o zadevi vladne dotacije k šolskemu zalogu predlagal v slovenskem jeziku. Na to se oglasi deželni odbornik dr. Deperis, in stavi predlog, naj se ta dopis predloži v laškem jeziku; podpiral ga je odbornik dr. Pajer, a je še dostavil, da se ima v prihodnjič vladi dopisavati le v laškem jeziku. In ta predlog je obveljal za sklep z večino glasov, kajti deželni glavar grof Coronini je glasoval z laško stranko! — Ta sklep vniči mahoma vse prejšnje pridobitve za slovenski jezik v deželnem odboru, pahne slovenski jezik zopet v kot za peč, in pridobiva ob enem laškemu jeziku nad vlado nad slovenskim, kateri so se do sedaj vsi naši slovenski poslanci krepko in vspešno ustavljali. Kakor slišim, je dr. Lavrič prepohlevno pravice slovenskega jezika zagovarjal, in se tako od prekanjene laške stranke dal tem lože vgnati v kozji rog. Na dalje slišim, da je g. Goriup sicer z dr. Lavričem glasoval, al da ga je jako slabo podpiral; rekel je neki med drugim, da on sicer raje laško uraduje, ker mu laški jezik gladkejše teče nego slovenski, pa da mora vendar sè svojim narodnjakom glasovati. Če je to res, ne morem zamolčati sledečega vprašanja do gosp. Goriupa: kje ste bili oni večer pustili svojo bistroumnost, da niste po svoji navadi z neovržljivimi razlogi zagovarjali in branili najsvetejše pravice Slovencev na Goriškem? ste li tako hitro pozabili obljube, ktere je storil v vašem imenu Učanski gosp. fajmošter na dan volitve v Tominu v čitalnični dvorani malo trenutkov pred volitvijo, namreč, da boste povsod in pri vsaki priliki neustrašljivo in junaško branili narodne pravice goriških Slovencev, in celó glasovali za Slovenijo? Oni dan ste imeli lepo priliko, v vašem imenu volilcem dane obljube spolniti; ako pa tega niste storili, tedaj vedite, da si bodo to vaši volilci zapomnili, kajti oni nočejo samo lepih besed in obljub, temveč pričakujejo djanj. — Čuditi pa se moram deželnemu glavarju, da je sploh pripustil, da se je Deperis-ov predlog razpravljaj in se je o njem glasovalo in sklepalo, namesti da bi bil zavrnil njegov predlog, ker deželni odbor še pravice nima o tem sklepati, ali se ima v slovenskem jeziku c. k. uradom in vladi sploh dopisovati ali ne, ker je enakoprav-